

Tillstånd och upplysning
Lena Hansson Hortonom

Delgivningskvitto

Lantbrukarnas Riksförbund (LRF)
105 33 Stockholm

Beslut angående ansökan om dispens på växtskyddsområdet

1 Beslut

Kemikalieinspektionen beviljar dispens från kravet på produktgodkännande för växtskyddsmedlet VitiSan, enligt artikel 53 i förordning (EG) nr 1107/2009¹.

Dispensen gäller från och med den 4 maj 2016 till och med den 31 augusti 2016 (110 dagar), för användning mot skorv i ekologisk odling av äpple och päron samt mot mjöldagg i ekologisk odling av jordgubbar på friland och i tunnel. Dispens för resterande delen av den sökta perioden beviljas inte.

Kaliumbikarbonat (även kallat kaliumvätekarbonat) ska ha samma renhet som godkänd livsmedelstillsats enligt förordning (EU) nr 231/2012² eller i enlighet med kommissionens genomförandeförordning (EU) nr 735/2012³.

Specificerade användningsvillkor framgår av beslutsbilagan.

1.1 Återrapportering

Efter avslutad säsong ska en redogörelse lämnas till Kemikalieinspektionen över vilka försök som genomförts under 2016. Redogörelsen ska också omfatta vilka alternativa strategier sökanden tänker genomföra för att säkra tillgång till växtskyddsmedel med kaliumbikarbonat för den ekologiska odlingen under kommande säsonger i syfte att undvika dispens i ekologiska odlingar av äpple, päron och jordgubbar.

Redogörelsen ska ha lämnats in till Kemikalieinspektionen senast 1 december 2016.

1.2 Redovisning av mängduppgifter

Sökanden ska senast den 1 december 2016 redovisa vilken mängd produkt som använts under den period som dispens har medgivits för.

1.3 Klassificering och märkning

Kaliumbikarbonat har ingen fastställd klassificering.

¹ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1107/2009 av den 21 oktober 2009 om utsläppande av växtskyddsmedel på marknaden och om upphävande av rådets direktiv 79/117/EEG och 91/414/EEG (hädanefter förordning (EG) nr 1107/2009).

² Kommissionens förordning (EU) nr 231/2012 av den 9 mars 2012 om fastställande av specifikationer för de livsmedelstillsatser som förtecknas i bilagorna II och III till Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1333/2008.

³ Kommissionens genomförandeförordning nr 735/2012 av den 14 augusti 2012 om ändring av genomförandeförordning (EU) nr 540/2011 vad gäller villkoren för godkännande av det verksamma ämnet kaliumkvävekarbonat.

2 Beskrivning av ärendet

Den 5 april 2016 inkom ansökan om dispens för nedanstående ändamål.

Sökande	Lantbrukarnas Riksförbund (LRF) 105 33 Stockholm
Typ av dispens	Begränsad och kontrollerad användning vid nödsituation
Produktnamn	VitiSan
Produktens reg nr	
Verksamt ämne	Kaliumbikarbonat
Funktion	Fungicid
Sökt användningsområde	Mot skorv i ekologiska odlingar av äpple och päron och mot mjöldagg i ekologiska odlingar av jordgubbar i tunnel och på friland.

2.1 Sökandens skäl till ansökt dispens

Dispens söks från den dag dispens beviljas och 120 dagar framåt, dock tidigast från den 6 april 2016 och senast till den 31 augusti 2016.

Till stöd för sin ansökan har sökanden anfört i huvudsak följande. De ekologiska odlarna har få möjligheter att bekämpa skorv på bark, grenar, frukter och blad i äpple- och päronodlingar och att effektivt bekämpa mjöldagg på jordgubbar i tunnel och på friland. Kaliumbikarbonat är godkänt att använda inom ekologisk odling, vilket inte allmänkemikalien natriumbikarbonat är. Det medför att dispens behöver sökas för att få använda kaliumbikarbonat.

Äppleskorv (*Venturia inaequalis*) angriper frukt och blad. Fruktangreppen är allvarligast, men starka bladangrepp medför tidigt bladfall flera år i rad, vilket kan försvaga träden. Äppleskorv övervintrar som askosporer i nedfallna, angripna blad. Tidigt på våren slungas askosporerna ut och en ny infektionscykel startar. Fruktskorv som uppstår vid tidiga infektioner sitter ofta vid flugan, och frukterna blir deformerade. Mycket sena infektioner kan ge lagerskorv i form av små, glänsande, svarta fläckar som blir synliga först efter en tids lagring.

Päronskorv (*Venturia pirina*) angriper enbart päron, men är mycket närbesläktad och lik äppleskorv. Päronskorv är besvärligare än äppleskorv på grund av att den ofta även angriper barken på grenarna, så kallad grenskorv, där den övervintrar och varifrån den sprids vidare året efter.

Det är viktigt att kunna bekämpa skorv. Skördeförlusterna består av lägre skörd och högre andel kasserade äpplen och päron. Det går inte att sälja äpplen och päron som är angripna av skorv till fullt pris och svårt angripna frukter blir osäljbara. Eftersom skorv övervintrar på angripna blad riskerar odlarna att få fleråriga, allt svårare angrepp.

Medlet Kumulus DF rekommenderas efter blomning, vilket betyder att det inte är ett realistiskt alternativ mot skorv, eftersom den mest kritiska perioden för att bekämpa skorv är före blom.

Inom Minor Use-projektet genomfördes två försök under 2015 i äpple; Effektivitet och grödtolerans av medel innehållande bikarbonat för bekämpning av äppleskorv. Ett försök låg i en konventionell odling och ett i en ekologisk odling. Försöken tyder på att det inte är någon skillnad i effekt mellan kaliumbikarbonat och natriumbikarbonat, men en större risk för påverkan på grödan av natriumbikarbonat.

Kaliumbikarbonat har i försök visat sig ge 75 procent effekt mot bladskorv och 65 procent effekt mot fruktskorv i odlingar av äpple och päron.

Mjöldagg (*Podosphaera aphanis*) är en allvarlig sjukdom i jordgubbsodlingar. Den är särskilt vanlig i tunnlar och växthus. Svampen infekterar blad, stjälkar, blommor och bär. Störst och allvarligast angrepp av mjöldagg blir det främst i odlingar av jordgubbar i tunnel, eftersom mjöldaggen trivs i det torrare klimatet i tunnlnarna. Skördeförlusterna består av lägre skörd och sämre kvalitet. I tunnlar drabbas ofta karten av mjöldagg. När hela plantan drabbas försämras tillväxten, vilket leder till sämre övervintring och bildandet av blomanlag. Uppkörning av odlingen i förtid och omplantering medför stora kostnader som belastar odlingsekonomi mycket negativt. I kombination med kaliumbikarbonat ger svavel, till exempel medlet Kumulus DF, en bättre effekt mot mjöldagg än en behandling med enbart svavel.

Kalium- och natriumbikarbonat har i försök visat sig ge en jämförbar effekt på mjöldagg. Förebyggande behandlingar mot mjöldagg kan utföras på våren för att begränsa skador på blad och bär före skörd. Försök har visat att behandlingar med både natriumbikarbonat plus olja och Zence 40 kan ge väl så god effekt som svampmedlet Bayleton S när angreppen av mjöldagg är måttliga. Besprutningar med olja och såpa har i flera försök haft effekt mot mjöldagg, när angreppen varit måttliga, liksom besprutningar med natriumbikarbonat (kaliumbikarbonat har jämförbar effekt). Inga produkter innehållande olja eller såpa är dock godkända i Sverige. Även besprutningar med svavel har effekt mot mjöldagg, men inte tillräcklig effekt.

För såväl äpplen och päron som för jordgubbar finns det förebyggande åtgärder som kan användas idag, men effekten av dessa är inte tillräckliga för att de ska utgöra rimliga alternativ.

Den ekologiska odlingen av äpple och päron är koncentrerad till södra Sverige och odlingen av jordgubbar är spridd i hela landet. Det finns ca 75 ha ekologisk fruktodling och ca 35 ha ekologisk jordgubbsodling.

Det finns begränsade erfarenheter av kaliumbikarbonat i fruktodling i Sverige, men i Nederländerna, Tyskland och Italien finns erfarenhet av att kaliumbikarbonat har god effekt mot bland annat skorv.

Kaliumbikarbonat är godkänt i 16 länder i EU. VitiSan är godkänd som produkt i Tyskland för användning i bland annat odling av sallat och vinodling. Nordisk Alkali AB har enligt uppgift för avsikt att ansöka om ett ömsesidigt erkännande för VitiSan i Sverige.

Natriumbikarbonat är en allmänkemikalie, men är inte godkänd att använda inom ekologisk odling.

VitiSan är helt avgörande för den ekologiska produktionen av äpple och päron för att kunna bekämpa skorv, samt jordgubbar för att kunna bekämpa mjöldagg på det mest effektiva sättet.

3 Skäl

3.1 Tillämpliga bestämmelser

Enligt artikel 28 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1107/2009⁴ får endast godkända växtskyddsmedel släppas ut på den svenska marknaden och användas. Kemikalieinspektionen får dock i vissa fall meddela dispens från kravet på godkännande. Av artikel 53 i förordningen följer att en medlemsstat i särskilda fall får tillåta att ett växtskyddsmedel under högst 120 dagar släpps ut på marknaden för begränsad och kontrollerad användning, om en sådan åtgärd framstår som nödvändig på grund av fara som inte kan avvärras på något annat rimligt sätt.

Den ekologiska produktionen regleras inom EU bland annat genom förordning (EG) nr 834/2007⁵ med tillämpningsföreskrifter i förordning (EG) nr 889/2008⁶. I tillämpningsföreskrifterna finns bland annat tillåtna metoder, hjälpmedel och verksamma ämnen angivna. Det verksamma ämnet kaliumbikarbonat finns upptaget i tabell 7 i bilaga II till tillämpningsföreskrifterna. Natriumbikarbonat, som räknas som en allmänkemikalie, finns inte upptaget i listan och är alltså inte tillåten att användas i ekologisk odling enligt dessa regler. Kemikalieinspektionen noterar att man genomgående i de svenska versionerna av unionslagstiftningen har tillämpat benämningen ”kaliumkvävekarbonat”. Den korrekta benämningen på svenska av det verksamma ämnet med den kemiska beteckningen KHCO_3 är dock rätteligen kaliumvätekarbonat, eller kaliumbikarbonat.

För att ett växtskyddsmedel ska få användas måste det verksamma ämnet som medlet innehåller vara godkänt. Utöver detta måste produkten innehållande det verksamma ämnet, såsom angetts ovan, vara godkänt som växtskyddsmedel i Sverige.

3.2 Kemikalieinspektionens bedömning

Detta är första gången som Kemikalieinspektionen prövar en ansökan om dispens för användning av kaliumbikarbonat (VitiSan) mot skorv i ekologiska odlingar av äpple och päron och mot mjöldagg i ekologiska odlingar av jordgubbar i tunnel och på friland.

VitiSan är en produkt som inte har ett produktgodkännande i Sverige. Det finns inte heller några andra godkända växtskyddsmedel med kaliumbikarbonat som får användas mot skorv i ekologiska odlingar av äpple och päron. Mot mjöldagg i jordgubbar finns Kumulus DF att tillgå men Kemikalieinspektionen godtar att

⁴ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1107/2009 av den 21 oktober 2009 om utsläppande av växtskyddsmedel på marknaden och om upphävande av rådets direktiv 79/117/EEG och 91/414/EEG.

⁵ Rådets förordning (EG) nr 834/2007 av den 28 juni 2007 om ekologisk produktion och märkning av ekologiska produkter och om upphävande av förordning (EEG) nr 2092/91.

⁶ Kommissionens förordning (EG) nr 889/2008 av den 5 september 2008 om tillämpningsföreskrifter för rådets förordning (EG) nr 834/2007 om ekologisk produktion och märkning av ekologiska produkter med avseende på ekologisk produktion, märkning och kontroll.

produkten inte har tillräcklig effekt och i nuläget därför inte kan ses som ett alternativ i tunnel och på friland i de aktuella ekologiska odlingarna.

Det har inte framkommit annat än att det saknas alternativa bekämpningsmetoder dels mot skorv i ekologiska odlingar av äpplen och päron, dels mot mjöldagg i ekologiska odlingar av jordgubbar i tunnel och på friland. Utredningen visar att skadorna på odlingarna kan bli stora vid angrepp och att det finns risk för angrepp under den sökta dispensperioden. Kemikalieinspektionen bedömer mot denna bakgrund att det är fastställt att den fara som sökanden har beskrivit för närvarande inte kan avväjas på något annat rimligt sätt än att ge dispens för VitiSan för de sökta användningarna. Att ge dispens framstår därför som nödvändigt. Det är fråga om ett särskilt fall och växtskyddsmedlet, som tillåts att användas under 110 dagar, släpps ut på marknaden för begränsad och kontrollerad användning med de villkor som beslutas.

Av kommissionens genomförandeförordning (EU) nr 735/2012, varigenom det verksamma ämnet kaliumbikarbonat godkändes, framgår att medlemsstaterna, vid den samlade bedömningen av ansökningar om produktgodkännande, särskilt ska uppmärksamma risken för honungsbin, samt att villkoren för användning vid behov ska omfatta riskreducerande åtgärder. Kemikalieinspektionen finner därför skäl att som användningsvillkor föreskriva att VitiSan inte får spridas där pollinerande insekter aktivt söker efter föda.

Kraven i artikel 53 i förordning (EG) nr 1107/2009 får därmed anses uppfyllda. Mot bakgrund av anförda skäl bifaller Kemikalieinspektionen därför ansökan.

4 Upplysningar

Kemikalieinspektionen upplyser om att dispens enligt artikel 53 i förordning (EG) nr 1107/2009 i normalfallet bara beviljas en gång. Om sökanden skulle inkomma med en ny ansökan om dispens för samma ändamål som det nu aktuella, kommer Kemikalieinspektionen vid sin prövning av denna ansökan fästa stor vikt vid vilka åtgärder sökanden har vidtagit för att komma åt problemet med skorv och mjöldagg, och vilken strategi man valt för att undvika behovet av en upprepad dispens för VitiSan. Det är därför viktigt att sökanden aktivt utformar en strategi för att få produkten godkänd för de aktuella användningarna inför kommande odlingssäsonger eller ta fram andra bekämpningsmetoder. För de fall att en produkt är godkänd i en annan medlemsstat finns det möjligheter enligt förordning (EG) nr 1107/2009 för till exempel jordbruksorganisationer att söka om produktgodkännande för produkten genom ömsesidigt erkännande av den medlemsstatens beslut om produktgodkännande. Kemikalieinspektionen upplyser särskilt om att sökanden inte kan förlita sig på någon eventuell ändring av regelverken som strategi för att hantera de aktuella problemen.

5 Hur man överklagar

Detta beslut får överklagas hos mark- och miljödomstolen vid Nacka tingsrätt. Ett skriftligt överklagande ställt till mark- och miljödomstolen ska i så fall ha kommit till Kemikalieinspektionen inom tre veckor från den dag då klaganden fick del av beslutet.

På Kemikalieinspektionens vägnar

Margareta Persson
Beslutande

Lena Hansson
Föredragande

Ida Agering
Jurist